

között eddig fennálló áthághatatlan sorompókat, midőn a testi világot úgy fogjuk fel, mint a térben szétterjedő, az időben átalakuló energia megnyilatkozását.

Heller Ágost.

* * *

„*A királyi méltóság és hatalom Magyarországon*“ című tanulmány látott napvilágot *Dr. Ferdinandy Gézától*. Nagyobbára azon önálló dolgozatok felhasználásával és rendszeres keretbe való összeillesztésével van írva a 332 lapra terjedő dolgozat, a melyek épen folyóiratunkban jelentek meg először szerzőtől, minők: „A koronázás és közjogi jelentőségéről“ írott, továbbá: „A felelősség elve a magyar alkotmányban“ című dolgozatok. Szerző a főkérdést öt részben tárgyalja: névszerint ismerteti az államról és főhatalomról szóló általános tanokat, majd a királyi méltóság lényegét a magyar alkotmány szerint adja elő, külön fejezeteket szentelve a trónbetöltés módjának, a koronázás intézményének, melyet a tárgy érdemére nézve nem mindig lényeges külsőségek aprólékos részletezésével ír le, azután a király jogának, s a királynak, mint az állami souverainitás és egyesség külső kifejezőjének.

Ez a felosztás nem épen methodikus, mint látjuk, nem nyújtja mintegy gerinczét az uralkodói hatalom természete szerzes kialakulásának, a mit annak tulajdoníthatunk, hogy a munka nem rendszeres levezetés gyümölcse, hanem inkább csak külsőleg összefüggő részek laza összeillesztése. Egységes alapgondolat nem is vonul végig a munkán; új elméletet az állami főhatalomról és annak szerveiről nem ad, csak a meglevők felől tájékoztat. Az államformák felosztásánál nagyobbára Aristoteles tanához ragaszkodik, melyet pedig már Mohl merőben arithmetikusnak és szerves gondolat nélkül valónak nevezett. A modern államtudomány által mindenütt gondosan keresztülvitt szétválasztását a kormányhatalomnak az államhatalomtól, mely az államformák helyes structurájának alapja, Ferdinandy tökéletesen mellőzi.

Áttérve a királyi hatalom természetére vonatkozó fejtegetésekre, el kell ismernünk, hogy ebben Ferdinandy úgy általában, mint különösen a magyar alkotmány szempontjából a szabadelvű államtan elvei alapján áll. Kitűnik ez különösen a

királyi hatalom korlátolt és átruházott természetére vonatkozó nézeteiből, habár hibásnak kell tartanunk itt is azt a felfogását, hogy az angol alkotmány „megtartotta örökletes és hatalmának Istentől származó önjogú jellegét, még ma is“ (94. lap), holott tudvalevő, hogy a korona jogai Angliában ma már alig terjednek tovább a parlament egyszeri feloszlatásánál.

Munkájának a magyar királyi szék betöltését tárgyazó részénél Ferdinandy hosszabb fejezetet szentel a szabad választás korszakának s a *pragmatica sanctio* által megállapított trónöröklési rendnek, melynek értelmezésében Deák és Salamon Ferencz felfogását követi. Csekély jelentőséggel bír, de mégis feltűnik, hogy itt a *pragmatica sanctio* külön kihirdetéseit közt nem említi, hogy azt, mint az osztrák tartományok, Erdély is külön fogadta el. Téved Ferdinandy a *renuntiatio*ra nézve is, mert a *renuntiatio* ténye által formailag a főherczegnők nem veszítik el trónöröklési igényeiket mindkét nembeli utódaikra nézve is, sőt *expresse* fenntartják azt az előbb jogosult összes ágak kihalása esetére. A kérdés tehát a magyar közjog szempontjából legalább is vitás.

Abban a *controversiában*, mely a *pragmatica sanctio* szerződési, vagy alaptörvényi jellege feletti eltérő véleményekben indult meg közjogi irodalmunkban, Ferdinandy azok részére áll, a kik az alaptörvényi jelleget hangoztatják, úgy azonban, hogy az a nemzet és királya közötti szerződés tartalmával bír, ugyanazon *factorok* hozzájárulásával tehát meg is változtatható, s a királyi hitlevelekre hivatkozik, mint a melyek szintén szerződést tartalmaznak nemzet és király közt, azért mégis a forma, melyben megjelennek, a szent korona egységes akaratát kifejező végzemények formája.

„A király joga a törvényhozásban“ czíme alatt a szerző a király azon jogait vizsgálja, melyek őt a *souverain* formában kifejezett állami akarat létrehozása körül illetik, — tehát a törvényhozás körül. Elismeri, hogy az 1848: IV. t.-cz. 6. §-a a királynak az országgyűlés feloszlatására vonatkozó jogát arra korlátozta, hogy az országgyűlés az utolsó évi számadásnak és a következő évi költségvetésnek előterjesztése és az azok tárgyában hozott határozat előtt fel nem osztható, úgyde ezt a törvényt — mondja Ferdinandy — az 1867: X. t.-cz. módosította

és a királynak az országgyűlés feloszlatására való jogát korlátlaná tette.

Nézetünk szerint e kérdés sokkal érdekesebb és nagyobb fontosságú, semhogy ne érdemelt volna meg a szerző részéről a legislatorius technika és a magyar alkotmányjog szempontjából kissé bővebb vitatást. Ahhoz sok szó fér, hogy vajjon az 1867: X. az 1848: IV. t. cz. 6. §-át abrogálta-e? Tény, hogy a törvény ezt *expressis verbis* sehol sem mondja, hanem csupán *főltételezi* a háznak a költségvetés letárgyalása előtti feloszlatását. Ha a törvény akarata nem irányul egyenesen és közvetlenül egy fennálló törvényes intézkedés megváltoztatására; ha az új törvény jellege nem egyenesen kizáró és ellenmondó a régebbi törvénnyel szemben, elméleti állásponttól legalább is tüzetes bizonyítást igényelne egy oly sarkalatos kérdés eldöntése, vajjon csupa közvetett következtetés útján vélelmezhető-e egy alkotmányos alapjog feladása.

A törvényalkotásra irányuló jogosítványok között említi Ferdinandy a törvényszentesítési és veto-jogot is, melyben felfogásunk szerint indokolatlan különbséget lát, melyet nehéz volna objectív momentumokkal támogatni. A szentesítési és a veto-jognak alapja ugyanaz, a különbség a kettő közt csak formai. Hiszen, ha a szentesítés megtagadásától megvonjuk a veto hatályát, akkor rést ütünk azon az alapelven, mely az alkotmányos törvényhozást a nemzet és a király együttes akaratának összehatalálkozásából származtatja. A tévedés eredete valószínűleg szerző azon ferde felfogásában van, melylyel a király kezdeményezési jogkörét túlon túl kibővíti oly irányban, mintha az alkotmányos királyi akarat nyilvánulása már magánál a törvények kezdeményezésénél érdemlegesen nyilvánulna, mely felfogás a tiszta parlamentarismus érdekében el nem fogadható. Különben is pár sorral alább szerző már maga is módosítja nézetét és áthidalhatónak tartja a szentesítési és vetojog között igen mereven fölállított ellentétet.

Nem meríti ki Ferdinandy végül a kegyelmezési jog természetét sem különösen abban a vonatkozásában, vajjon kiterjed-e a királyi kegyelem alkotmányunk szellemében a kegyelmezés tárgyát képező ténynyel kapcsolatos kártérítési követelésre is? Pedig erre nézve bő anyagot találhatott volna úgy judicaturánk, mint régi törvényhozásunk praecedenseiben. A békeköté-

sek törvénybeiktatására sem tud Ferdinandy törvényes intézkedést. Hát az 1681: 84., melyre való hivatkozással annak idején az 1797., 1800. és 1805-diki békekötések beczikkelyezése is szorgalmaztatott? Budapest fővárosa fő- és székvárossá emeltetését is csak 1892-től keltezi Ferdinandy (239. l.). Ne tudná vajjon, hogy már e század elején is a királyi összehívó levélben „in nostra *metropoli* Budensi“ kifejezéssel éltek?

De nem folytatjuk e szemelvényeket, melyeket mindenestre sajnálattal kell regisztrálnunk Ferdinandy könyvében, annál inkább, mert a fiatal tudós tagadhatatlanul kiváló szorgalmat, sok nemes ambítiót árult el tárgya feldolgozásában.

* * *

A magyar nemzet története. Szerkeszti *Szilágyi Sándor*. „Athenaeum“ irodalmi és nyomdai társulat. Első kötet.

Az „Athenaeum“ irodalmi társaság nagyszabású füzetes vállalata, mely Magyarország első illusztrált történetével lesz megajándékozandó a nagy közönséget a millennium alkalmából, immár egy fényes kötetre szaporodva ért első határkövéig, mely a királyság megalapításáig terjed. Impozáns munka ez, melynek létrehozásához mindent felkutatott a szorgalom, a mit csak régi emlékekben, egykoru maradványokban, okiratokban és történeti kútforrásokban előteremtenie sikerült. Több mint negyven önálló képmelléklet s mintegy ötödfélszáz szöveggép díszíti az első kötet művészi kivitelű metszetekben, nagyobbára elsőrendű magyar művészek rajzai nyomán, mint Munkácsy Mihály, Benczur Gyula, Than Mór, Feszty Árpád, Lotz Károly, Vágó Pál, s jeles illusztrátoroktól, mint Dörre, Hány, Cserna, stb. Neogrády Antal aquarell vázlata, Munkácsi „Honfoglalás“-nak a szlávok hódolását feltűntető csoportozatáról, képezi a kötet színes mellékletét. A szövegrészt Vaszari Kolozs primás előszava vezeti be. Mély gondolatokkal, magasan szárnyaló történetphilosophiai felfogással megírt remek kis essay ez maga is, melyet elejétől végig átleng az a hazafias, idealis szellem, mely az ékesszóló főpásztor, a magyar történelem lángszavú tolmácsa minden szavát jellemzi. Egy rhapsodikus zsolozsma hangja csendül meg benne, méltó az ezeréves ünnep emelkedett hangulatához, melynek végső akkordjai a